

اسلامی پینکاری دی چاٹ سچائی

بینک اسلامی

دے نال

سرائیکی زبان اپج

I am **Saving**
Humanity
From **Riba**

BankIslami

اسلامی بینکاری دی چاٹ سنجاڻ

بِينکِ إسلامي

دے نال

سرائیگی زبان اچ

پیش

شعبہ شریعہ، بینک اسلامی پاکستان لمیڈیا

اے کتابچہ بینک اسلامی دے شعبہ شریعہ دی طرفون پیش
کیتا ویندے پئے۔ ایں کتابچے دی تیاری دام مقصد عوام اپنے
اسلامی بینکاری نال چاٹ سخنان و دعاوائی ہے۔ ایں کتابچے
تے ڈو گھی واری دید ہجتوالی ہجتی ہے والا دی پڑھن والیں
کوں لکھت اچ کوئی غلطی یا مطلب دی اکھ موس تھیوے
تماں تے ڈتے گئے ای ایسیں ایڈریس تے ساکوں اطلاع
ڈیکھو تماں جو نوں چھاپے وچ ایندی سنہمال کیتی ونجی سیجھے۔

تحریر انسیت

Deen.connect@bankislami.com.pk

۲۰۲۱ء

ڈو گھا ایڈیشن

الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى أَشْرَفِ الْأَنْبٰيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ،
وَعَلٰى آلِهِ وَاصْحٰبِهِ أَجْمَعِينَ، وَبَعْدُ

مہمانہ

ساؤ ایمن اسلام بک رپا کیجیاتے مکمل دین ہے جیسا جیاتی دے ہر کچھ بارے ساؤ ہی مکمل راہنمائی کریں گے۔ ایندیاں ہدایات عبادت دے نال نال جیاتی دے ڈو مجھے پنجھاں بارے وی ہن بخاں وچ عقائد، معاملات، ڈے گھن، معاشرت تے اثائقیات شامل ہن۔ اسلام دے انہماں احکامات اتے عل کرن دین دا بک اہم تقاضا ہے اتنے انہماں گالھیں سورا عل کرن نال ہی اسکا کامل تے پچ مسلمان بن ہلکہ ہے میں۔ جیاتی دے پتوں پنجھاں اپن اہم کچھ شعبہ معیشت تے مالیات بارے وی ساکوں اسلامی تعلیمات توں بھرپور رہنمائی ملدی ہے۔ اجوکے دور اچ پیٹکاری دے ہیرے اصول رائج ہن انہماں کوں اسلامی پیٹکاری رائیں ہی اسلام دے وضع کیتے اصولاں دے مطابق ڈھالن دی لوزک ڈی مدت توں محسوس کیتی ویندی ہئی ہئی۔ اسلامی پیٹکاری آکی سلگت دنیا تے رائج سودی پیٹکاری کوں ہنوں طریقے نال یعنی اسلامی طریقے موجب بک نظام پیش کرن دا اہر کیتے۔ عوامی سلطنتے ایہو سنویں اسلامی پیٹکاری نال سونہ رومنہ سانگے اے کتاچھ جو زیا سنواریا ویندا پئے۔

بینک اسلامی، اسلامی پیٹکاری دیاں اسلامی خدمات پیش کرن والا بک نشہرتے پتوں بینک ہے۔ ایندی کوشش ہے تو اسلامی عقیدے دے عین مطابق پیٹکاری بیانی وچے تاں جو عوام اچ اسلامی نظریہ معیشت تے مالیاتی نظام نال جان خجاں ودھیری تھیوے۔ ایں کتاچھ وچ ایں جواںے نال بینک اسلامی دی کیتی گئی کوشش دی سخاں دا اہر کیتا گئے، ایندے نال نال ایندے وچ اسلامی بینک دی لوتے اہمیت، اسلامی پیٹکاری تے روایتی پیٹکاری اچ فرق۔ اسلامی پیٹکاری دیاں خدمات اتے عمومی طور تے پچھے نہیں والے سوالاں دے جوابات جے موضوعات کوں سوکھی زبان وچ پیش کیتے گئے۔

میکیں امید ہے جو اے کتاچھ اسلامی پیٹکاری دی ابتدائی جانی سخاں کیتے فائدہ مند ثابت تھی۔ اسلامی پیٹکاری دی سلگت دا ہوکا ہے جو تساں ایں بارے آپیاں آٹھ مل تے مفید صلاحیں ساکوں ہیں گے راہسو تاں جو ایں کتاچھ دے آٹھ آٹے چھاپے کوں مزید پنگاٹا کریں پیش کیتا وچ سچھے۔

الله سے ایں ساؤ دے ایں پور ہیے کوں ایٹھی باگاہ وچ قبول فرمادے اتنے ساؤ اے ترہ ساکوں فتح وی ڈیوے تے سودی نظام توں پھر کارے دا سبب وی بئے۔

مفہت ارشاد احمد اعجاز

صدر مجلس امور شیعہ

بینک اسلامی پاکستان

تسلیم

6.....	ہدایج (سود) دی ہٹک اتے اسلامی بینکاری دی لوڑ:
6.....	اسلام ہٹک مکمل خابطہ حیات:
6.....	مالی معاملات دی اہمیت:
7.....	بینک:
7.....	بینک دی ضرورت تے اہمیت:
7.....	1. مال دی خاٹت:
7.....	2. سرمایہ کاری (وٹخ وپار):
7.....	3. صارفین دیاں مالی لوڑاں کوں پورا کرنا دی سوت:
8.....	4. وپار (کاروبار) کرن کیتے مالی ضرورتیاں دی فراہمی:
8.....	اسلامی بینکاری دی لوڑ:
9.....	ہدایج (Interest); رولمنٹ بینکاری دے حرام ہووائی دی وجہ:
9.....	ہدایج (Interest) دی حرمت قرآن پاک دے سوچھلے وچ:
10.....	ہدایج (Interest) دی حرمت احادیث مبارکہ دے سوچھلے وچ:
10.....	اسلامی بینک:
10.....	اسلامی بینک دے گن / نوبیاں:
11.....	اسلامی اتے رولمنٹ بینکاری اچ بنیادی فرق:
11.....	اسلامی بینکاری دا گھن مانڈرا (Islamic Banking Model)
12.....	1: صارفین توں سرمائی دا حصول (Deposit Side)
12.....	2: صارفین کوں رقم دی ترسیل (Asset Side)
12.....	اسلامی بینکاری وچ ڈپاٹ (دمن) رکھن دے طریقے:
12.....	قرض:
13	مسناربہ:

13	مخاربہ دے اصول:
13	بینک دے ڈپاٹریٹری مخاربہ:
14	اسلامی بینکاں وچ مخاربہ داطریتہ کار:
14	اسلامی بینکاری وچ تمویل (فانگ) دے طریقے:
14	شرکات داری:
15	شرکت الملک دے اصول:
15	شرکت العقد دے اصول:
15	شرکت متناقصہ (Diminishing Musharakah)
16	شرکت متناقصہ دا استغفار:
16	رنگ مشارکہ:
16	رنگ مشارکہ دا استغفار:
16	کرایہ داری:
16	اجارہ:
17	اجارہ دے اصول:
17	اجارہ دا استغفار:
17	خرید و فروخت:
17	1. مرکب:
17	مساوید:
17	مرکب اتے مساوید دے اصول:
18	مرکب دا استغفار:
18	2. تجارت:
18	تجارت دے اصول:
18	تجارت دا استغفار:

18 3۔ علم :
18	علم دے اصول :
19 علم دا استعمال :
19	4۔ استصناع :
19 استصناع دے اصول :
19 استصناع دا استعمال :
20.....	اسلامی پیدکاری دے حاۓ نال کیتے ونجی وائے گموئی سوالات :
20	کیا اسلام وچ پیدکاری دا تصور موجود ہے ؟
20	کیا اسلامی بینک اسٹیٹ بینک نال سودی معاملات کریںدن ؟
20	اسلامی پیدکاری اتنے روشنی پیدکاری بظاہر کو سویاں لگپہن - کیا اے کن کوں ڈو مھنے پاؤں پکڑان آلی گالھ نئیں ؟
21	اسلامی بینک وی ویلے سر (بروقت) ادائیگی نہ کرنا دی صورت وچ کس طور خیارات دی شکل وچ زائد رقم گھمند ؟ کیا اے سود (Interest) نئیں ؟
21	کیا اسلامی بینکاں کیتے اپنی فاساننگ وچ سودی پیچ مارک، کامبور (KIBOR) دا استعمال کرنا درست ہے ؟ ...
22	اسلامی بینک واقعیت اشری اصولاں دے مطابق پلداے پئن، ایں تیزی دیتیں دیاں کیوں تھیوے ؟
23 تیزی تھی :
23	اساہی ذمہ داری :

بینک بنیادی طور تے پک ایجھا ادارہ ہے جیسا مختلف اکاؤنٹس دی شکل اچ ڈپاٹس وصول کریندے اتے فانگ دے روپ وچ مالی ضروتاں کوں پورا کریندے۔ رواستی بینکاری دے کم دی بنیاد پڑھا قرض دے لین دین اتے ہے اتے ایں قرض اتے اضافی رقم گھن کراہیں ایں ضرورت کوں پورا کھیتا ویندے۔ بینکوں وہاج (Interest) آکھیا ویندے، جیس توں شریعت وچ منع کیتا گے۔

اسلام کپ مکمل حفاظتی حیات:

اسلام دیاں تعیيات پڑھا عبادت تک محدود نہیں بھل انجام دا تعلق جاتی دے ڈو بھجے شعبیاں نال وی ہے جنماں وچ عقائد، معاملات، معاشرت اتے اخلاقیات شامل ہن۔ اسلام دے تمام احکامات اتے عمل کرتے ہی اماں کپ کامل مسلمان بنا گلے ہیں۔ ایں کتابچے وچ اسماں اسلام دیاں انسان بدایات دا ذکر کریوں جنماں دا تعلق بینکاری اتے مالی معاملات نال ہے۔ اسلام وچ مالی معاملات دی درستگی اتے ہوں ضرور پتا گئے۔ ہیں پاروں کپ مسلمان ہووں سانگے اسلامی بینکاری اتے مالی معاملات دے متعلق بنیادی چان سچان ساڈے کیتے ہوں ضروری ہے۔

پائز متبادل ہے۔

مالی معاملات دی اہمیت:

کپ مسلمان ہووں دی جیتیت نال ساڈے ذمہ داری بندی ہے کہ اسماں اپیاں عبادات دے نال نال اپنے مالی معاملات کوں وی اسلامی اصولاں دے مطابق تو پہچاوں کیوں جو مالی معاملات وچ غفلت ورتن والا اثر اسماڈی عبادت اتے اوندی قبولیت اتے وی پوندے۔ کپ حدیث مبارکہ دے مطابق "صدق حرام مال پیچوں ڈیا گیا صدقہ قبول نہیں تھیدا" (سنن النبی، حدیث نمبر 2526) کپ ہی حدیث دے مطابق اول شخص دی ذائقوں نہیں تھیدا کھاوان ہیوں حرام مال نال ہووے" (صحیح مسلم، حدیث نمبر 2346) بیان تھیا احادیث مبارکہ توں پتہ لگدے۔ جو عبادات دی قبولیت وچ علاں کافی والا رچ کھا ہوندے۔

کپ کامل مسلمان کیتے اصل کامیابی آخڑت دی کامیابی ہوندی ہے۔ آخڑت وچ حساب کتاب دا خوف وی کپ مسلمان کوں ڈو بھجے انسانیں توں اچیرا مقام بیندے۔ حدیث نبوی وچ آئندے ہو۔ انسان دے قدم قیامت آئے ڈیھاںے اون ویلے تک درحتی توں نال پتوں گلے جڈاں تھیں اول پنچ سوالاں دے جواب نہ پہلی۔ انسان پنچ سوالیں پیوں ڈو سوال کھٹھ اتے خرچ کرن بارے ہن۔ ہوناں کھتوں کیا اتے کھتال خرچ کیتا۔ (سنن دارمی، حدیث نمبر ۵۵۶) لہاکپ مسلمان دے مال کاواں تے فرمائیں وچ اختیاط دی بنیاد اتے ہی آخڑت دی کپڑا کھون رچ گلے۔

ایں مقدمہ کیتے اسماں اپنے آپ نال سوال کروں جو شریعت مالی معاملات دی ادائیگلی وچ اسماڈے کنوں کیہا جیاں دا تقاضا کریندے اے۔ اگر ساڈے کوں ایں بارے وچ علم کیتیں تاں آواے کتابچے ساڈے کی مالی معاملات دے خواں نال اکھاں اصولیں دے سو بھلے وچ راجتائی کریں۔ ایں توں علاوہ اسلامی بینک کیوں شرعی اصولیں دے مطابق مالی ضروتاں دا حل پیش کریندے؟ کپ اسلامی بینک کیہا جاں کیہا جاں مصنوعات (پاؤکٹ) کیوں فراہم کریندے اتے ایندا طریقہ کارکیا ہے؟

مالی معاملات دے توا لے نال اسلامی تعلیمات اتے اسلامی بیکاری اتے گالکٹ کرائی توں پہلے اسماں روشنی بینک اتے اوندے کمیں کاریں دا جائزہ گھنڈے میں۔

بینک:

ساڑا روز ڈیپیساری واسطے بینکاں نال مختلف کمیں کاریں دے سلسلے وچ پاندے، جیہیں جو یوں یعنی بلڈ دی ادا گی، کمیں اکاؤنٹ وچ چیک تھیں کروان وغیرہ لکھن بنیادی طور تے بینک بک ایجاد ادارہ ہے جیسا مختلف اکاؤنٹس دی شکل وچ ڈپاٹ وصول کریں دے اتے فانگنگ دی صورت وچ مالی ضروتاں کوں پورا کریں دے۔

بینک دی ضرورت تے اہمیت:

ساکوں بینک دی ضرورت دی اہمیت دا اندازہ ایں گالکٹ توں تھی ویندی جو کاروں بار ہوں ڈیپیساری سے چوکھا ہوندے جڈاں بینک کھلے ہوون۔ جیسے ڈیپیساری بینک بند ہوندے تاں اسماں ڈیپیساری میں جو ساڑیاں مارکیٹاں بازاراں وچ کار و باروی مندا ہے ویندے۔ اتحوں اے گالکٹ کھل تے سامنے آندی ہے جو بینک معاشی سرگرمیاں کیتے بک اتم ادارہ ہے۔ بینک دی ضرورت تے اہمیت کوں تماریں کیتے تے جیسے تے عنوانات منید ساڑی راہنمائی کریں۔

1. مال دی خلاقل:

اسماں اپنے گھریں وچ مل مانگے مال کوں رکھن خطاک سمجھے میں کیوں جو اے مال پوری تھیوں دا ظرہ ہر ویلے موجود رہندے۔ لکھن ایہوں مال اگر بینک اچ پیا ہووے تاں اسماں بے خوف و خطر جیاتی گردیں دے میں۔ بینک اسماں کرن اکاؤنٹ دے روپ وچ سوتاں داں کریں دے میں پاروں بک پاروں ساڑی رقم دی خلاقل دا مقصد پورا تھیں دے تاں ڈو ہجھے پاروں اکاؤنٹ ہولڈر اہمیت ضرورت موجب جڈاں تے جیز ہلے چاہوے اے پیسہ کڈھوا تے اپنے کم کار مانگے استعمال کر گدے۔

2. سرمایہ کاری (وچ ڈپار):

ساڑے وچوں اکثر لوگ اہمیت آمدی کوں سوچ سمجھ دے خرچ کریں دن تاں جو ایندے وچوں کچھ رقم مچا کر ایں آٹھ آئے مٹھے دیاں ضروتاں کوں پورا کر گلن۔ اے پچت جے کر ایں گھر وچ کمھی کیتیں ونجے تاں ایندے اتے اسماں کوئی اضافی نفع حاصل نہیں تھیں دا اتے نہ ہی اے پورا چلے کوں محفوظ ہوندی اے۔ گھر وچ جیسے اے پچت دی رقم افراط زروچ کی بیشی توں دی محفوظ کمیں ہوندے جڈاں جو بینک دے سیوگ اتے ڈپاٹ اکاؤنٹ وچ رکھی ہئی پچت دی اے رقم موثر سرمایہ کاری رائیں (انویسٹ کر کے) سماں مناسب نفع دی سوت فراہم کیتے ویندی اے۔

3. صارفین دیاں مالی لوڑاں کوں پورا کری دی سوت:

ساڑے وچوں اکثر لوکیں کوں اپنے گھر، گاڑی یا گھر بیو سامان کیتے مالی ضروتاں ہوندیں۔ بینک گھر، اتے جیاتی گوارنی کیتے بنیادی سامان یا گاڑی وغیرہ کیتے مالیات فراہم کرتے سوتاں فراہم کریں دے۔

4. وپار (کاروبار) کریٹھیتے مالی ضرورتیاں دی فراہمی:

سماں اپنے کاروبار شروع کریں اتنے پلاوٹ کیتیے کذایں تجویزی مدت کھیتی جیوں جو مصنوعات دی تیاری کیتیے نام مال دی خریداری اپنے ملائم دیاں تنخواہیں دی ادا گئیں یا یونیٹیں بددی ادا گئیں کیتے مالی ضرورتیاں پیش آئیں تاں کذایں طویل مدت کیتے رقم دی لوز ہوندی ہے مثال دے طور تے اسک کوئی فیکڑی لاوٹی ہووے یا اوندے کیتے کوئی مشینی گھنٹی ہووے تاں انہاں کاروباری متعددی متناہی میکھیل سانگے بینک سماں قیل مدت (Short Term) اتنے طویل مدتی (Long Term) بیناداں اتنے قرضے فراہم کریں۔

اتے بیان تجھیل خدمات دے نال نال بینک بیان وی ڈھیر ساریاں سرومسز فراہم کریں۔

بینک جیو ہیاں خدمات پیش کریں۔ اے او سرومسز ہن جتنا کیتے کوئی نہ کوئی ادارہ یا فرد معاشرے وچ کم ضرور کریں اپیا ہندے کیوں جو اے چیزاں معاشرے دی ضرورت بن چکن جتنا کوں پورا کریں کیتے کہیں نہ کہیں جائز رستے دا ہووں ضروری ہے۔ انہاں سرومسز کوں شرعی دائرے وچ میر کریں کیتے اسلامی بینکاری پیش کیتی جگی اے۔

اے بینک دیاں اوختہاں ہن بیڑھیا جو اپنے کے معاشرے کیتے ضروری نیاں کیتیاں ویندن اگر بیان تجھیل خدمات کوں فراہم کریں ادارے کوں بینک دا نال نہ وی ڈتا وچ نجے تاں وی اے اوختہاں ہن جتنا کیتے کوئی نہ کوئی ادارہ یا فرد معاشرے وچ کم ضرور کریں اپیا ہو سی کیوں جو ہن اے چیزاں ساپنے معاشرے دیاں ضرورتیاں ہن چکن۔ جتنا کوں پورا کریں سانگے کہیں نہ کہیں جائز رستے دا ہووں ضروری ہے۔

اسلامی بینکاری دی لوڑ:

ہن سوال اے پیپا تھیں۔ جو اسلامی بینکاری دی ضرورت پیش کیوں آئی ہے؟ جیز ھلے بک نظام بک عرسے توں پلدا آندے تاں اوکنوں چلن پیوں، نوال سمن کیوں تجویز کیتا ویندا پے؟ ایں واٹے نال اسماں پہلے وی گالکر کچکے میں کہ بینکاری اپنے کے دور دے بک اہم ضرورت ہے۔ لیکن عام طور تے بینکاری دے نظام دی بیناد قرض دے لین دین نال جو ہوئی اے اتنے ایں قرض اتنے اضافی رقم (سود) گھن کرایں ایں ضرورت کوں پورا کیتا ویندا پے بینکوں وہاچ (Interest) دا نال ڈتا دیندے۔ ڈو ہجھے پا سوں بیڑاں اسماں اسلامی تعلیمات دا مطالعہ کریں۔ میں تاں سُدھا گدھی ہے جو شریعت وچ قرض اتنے اضافی رقم دی ڈے گھن کوں اللہ تعالیٰ اپنے کلام پاک وچ منع فرمائے، پر عام طور تے رولمنٹ بینکاں وچ ڈپاٹ دی ایں مشروط اضافے دی بیناد تے گھدا ویندے اتنے اگوں مالیات دی فراہمی (Financing) دی قرض اتنے اضافے دی شرط رکھ کرایں کیتی ویندی اے۔ ہن بیڑھلے بک پا سوں بینکاری دیاں سوتاں معاشرے دی ضرورت بن چکیں تاں ڈو ہجھے پا سوں انہاں ضرورتیاں کوں پورا کریں سانگے سودی نظام شرعاً درست کیتیں۔ ایں سماں اسلامی بینکاری دی ضرورت کوں بک مدت توں محوس کیتا ویندا اپیا ہاتاں جو شرعی اصولاں دے مطابق بینکاری دیاں سوتاں گھن کرایں شرعی طور تے اسماں اپنی جیاتی کوں اسلامی اصولیں دے مطابق گزار سکوں۔

مالی معاملے کوں سود توں پاک ہوئیا پاہیدا ہے جیکوں عربی زبان دے وچ انکوں ”ربا“ آبدن اتے لفظ وچ ایندے معنی ہن اشناف یا وادھن تے جیزٹھے شریعت موجب اسان سود بارے مطلب لمبھن دی کوشش کریندے میں تاں بک روایت دی سدھ گلبدی ہے جیزٹھی بو حضرت علی (رضی اللہ عنہ) مردی ہے۔ ایندے موجب ”گُلُّ قَرْضٍ جَرْمَنْفَعَةً، فَهُورَبَا“ (الاطاب العالية، حدیث نمبر 1440) بیہد اترجمہ ہے ”ہراو ادھار جیزٹھی اپئے نال نفع گھمن آوے (ایندے اتے اشناف گھما ونچے) اوسد (Interest) ہے۔“

اشناف گھلیں توں سدھ گلدی ہے کہ ہر قدم دے قرض اتے کھیں وی طرح دا اشناف سود (Interest) ہوی۔ بھانویں او قرض کاروبار کیتے گھدأ گلیا ہووے یا ذاتی ضرورتائں کوں پورا کرکن سانگے، اتے اونفع بھانوں زر (رقم) دی صورت وچ ہووے یا کھیں ہے فائدے دے روب وچ ہوے۔ نکدی گلاہاسے ہے جوں اشناف کوں کوئی وی نال ڈے گھمنوں جیوں جو کھیں ویلے انکوں نفع یا مارک اپ اکھیا ویندا پیا ہوندے پر بک گالا سانکوں یاد رکھتی چاہیدی اے جو معاملے دی بنیاد اگر قرض تے اتے ہے تاں ایندے اتے طے تمیا اشناف سود (Interest) ہی ہوی۔

ہک غلط فہمی وازار

اکثر لوگ اے خیال کریںد ان جو روانیتی بینکاں کئنیں رقم قرض نئیں بھل بلطف امانت ہوندی ہے اتے قرض نہ ہووائی دی وجہ پاروں معاملہ سودی فی رہند اتائیں جو اے نال بک گالا یاد رکھتی چاہیدی اے کہ شرعی نقطہ نظر نال اے قرض ہی ہے کیوں جو اے رقم بینک لہیتی ذمہ داری کھتمیں ہوئیں ورتیجہ ہے۔ کیوں جو اے گل (غیری) قرض دی ہوندی ہے۔ شریعت موجب تاں امانت کوں استعمال کر کج جائز ای کھین اتے امانت ہیوں گدی ویندی اے انوں دی انوں واپس کر کر لازم ہوندے۔ بیا اے جو امانت دے شائع تجویش دی صورت وچ واپسی لازم نئیں راہندی پر شرط اے ہے جو ایندے وچ کوتاہی نہ ورتی ہوئی ہووے۔

قرآن مجید وچ اللہ تعالیٰ نے چار مقالات اتے سود (Interest) دا ذکر فرمایا ہے۔

1. سورۃ البقرہ، آیت نمبر 275 تا 281
2. سورۃ آل عمران، آیت نمبر 130
3. سورۃ النساء، آیت نمبر 161
4. سورۃ الروم، آیت نمبر 39

بیان تحلیل قرآنی تعلیمات دا غلاصہ اے ہے:

- بظاہر سود (Interest) مال و دھدے پر اللہ دے نزدیک نئیں ودھدا۔
- بظاہر سود (Interest) اتے تجارت کوں سنویں گلدن پر اللہ دے نزدیک سود (Interest) حرام اتے تجارت ملال ہے۔
- اللہ تعالیٰ سود (Interest) کوں گھنیہ ہے اتے صدقات کوں ووھیندے۔
- جیزٹھا سود کوں دوری اختیار کر لیتی اللہ اتے رسول اللہ ﷺ دی طرفون ایندے کیتے اعلان جگ ہے۔

قرآنی تعلیمات و انگوں احادیث مبارکہ وچ دی سود (Interest) کوں سخت الفاظ وچ بنک دے نال نال ایندے نقشانات ہن۔ گتوں لئے گن جنماں پھوں کچھ بیٹھ رہت ہن۔

- کب حدیث دے مطابق رسول اللہ ﷺ سود (Interest) کھاؤن / رکھن والے اتنے سود (Interest) کھاؤوں / رکھن آئے، تے سود (Interest) اتنے گوائی ہن والے اتنے سودی معاملے کوں رکھن والے اتنے لعنت فرمائی اتنے ارشاد فرمایا اسے سمجھ گناہ وچ برابر دے شریک ہن (مسلم، حدیث نمبر 1598)
- کب ہی حدیث موجب سود دی بنک انسان لفظیں وچ بیان کیتی ہنی 'جو سود (Interest) دے ستر درجے ہن جنماں پھوں سب توں کم ترین درجے اسے ہے کہ سود کھاؤں والا ایوں اسے جیوں کوئی لہٹی مان نال برا فعل کرے' (سنن ابن ماجہ، حدیث نمبر 2274)

سوداں پاروں ہنکیا گیا، جیوں بواے لوکیں کوں حقیقی معاشی سرگرمیاں توں پرے رکھنیدے۔ ایں سانگوں جو بیڑاں کھیں کوں پتہ ہووے کہ اوپسہ ادھار پڑے تے نفع حاصل کر سگدے تاں اوکیوں حقیقی معاشی سرگرمیاں دیاں تکفیاں برداشت کریں۔ ایندے نال معاشی مفادات متاثر تھیں جنماں دا تحفظ حقیقی کاروبار دے بغیرنی تھی سگدا۔ (امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ)

جیوں بواۓ گالھ کھلتے سامنے اگھنی ہے کہ رامتی بیٹکاری وچ سودہر صورت وچ موجود ہے، میں وجد توں اسلامی بیٹکاری دا ہووں ضروری خیال کیتا گے، ہن رامتی بیٹکاری دے بعد الگھے مرحلے وچ اسان اسلامی بیٹکاری اتنے اوندے طریقہ کاردا جائزہ گھنندے میں۔

اسلامی بینک:

اسلامی بینک توں مراد کب انجما اوارہ ہے جیسا بیٹکاری دیاں خدمات یعنی ڈپاٹ دی وصولی تے مالیاتی دی فرائی (فائزگ) وغیرہ جیں معاملات شرعی اصولاں دے مطابق انجام دیندے۔

اسلامی بینک دے ہنی / خوبیاں:

- اسلامی بینک دیاں درج ذیل خوبیاں ہن۔
 - تمام معاملات شرعی اصولاں دے مطابق نہیں۔
 - شرعی اصولاں دے مطابق ڈپاٹ دی وصولی اتنے مالیات دی فرائی (Financing) کریں۔
 - پھرزا جائز کاروبار کیتے مالی سولیات فراہم کریں۔

اسلامی بینکاری اتے رولمنٹی بینکاری وچ درج ذیل بنیادی فرق ہن:-

روولمنٹی بینک	اسلامی بینک	
روولمنٹی بینکاری شرعی اصولاں دے خلاف ہے۔	اسلامی بینکاری دی بنیاد شرعی اصولاں آتے ہے۔	بنیاد
روولمنٹی بینک سیوینگ ڈپاٹ مصاہرات قرض دی بنیاد تے گھمند۔	اسلامی بینک سیوینگ ڈپاٹ مصاہرات دی بنیاد آتے گھمند۔	ڈپاٹ دے طریقے
روولمنٹی بینک انجھے کاروبار کیتے وی معاملات طے کریں گے جتنا دا کاروبار اتے ہی حرام تے مشتمل ہوے۔	اسلامی بینک انجھیں کسٹر نال معاملات طے نہیں کریں گے جتنا دا کاروبار اتے ذریعہ آمدی پھر حرام آتے مشتمل ہوے۔	کم
روولمنٹی بینک دے فائناں گ دے طریقے سودی قرض دے نابائز معاملات آتے مشتمل ہوئے۔	اسلامی بینک دے فائناں گ دے طریقے شراکت، خرید و فروخت اتے کرایہ داری دے جائز معاملات آتے مشتمل ہوں۔	فائناں گ کرن دے طریقے
روولمنٹی بینک اچ شرعی گرانی دا ذو جما کوئی نظام موجود نہیں۔	اسلامی بینک دے تمام مالی معاملات دی شرعی گرانی دا بکٹکوانظام موجود ہے۔	شرعی گرانی دانظام

اسلامی بینکاری دا لگنگ مانڈر (Islamic Banking Model)

بینکاری دے کم بنیادی طور تے ڈھیان آتے مشتمل ہن:-

1- ڈپاٹ سائیڈ (Deposit Side)

2- فائناں گ سائیڈ (Assets Side)

روولمنٹی بینکاری

صارفین کو توبیل
(Asset Side)

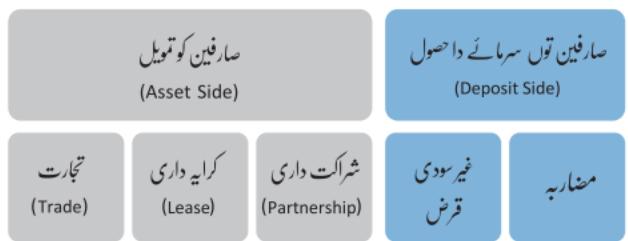
صارفین توں سرمائے دا حصول
(Deposit Side)

قرض

قرض

بیان تھے ڈھیں حصیاں کوں اسلامی بینک کیوں شرعی اصولاں دے مطابق ٹبیندے؟ اگلے حصے وچ سمجھدے میں۔

اسلامی بینکاری

اے گلہ چنگی طرح ذہن نشین را ہوئے جو اسلام وچ قرض پھرنا غیر سودی ہوندے۔ لہذا قرض کہیں نفع نہیں کاروبار دی بنیاد نہیں بن سکھا۔ ایں والے نفع کا وان کیتے ضروری اے جو حقیقی کاروباری عقود مثلاً شرکت، تجارت، گرایہ داری اتے سروہر کوں استعمال کیتا وچے اتے ایسا چیز ہی اسلامی بینکاری کوں سودی بینکاری کنوں ممتاز کریںدی اے۔

1- صارفین توں سرمائے دا حصول (Deposit Side) :

اسلامی بینک کرنٹ اکاؤنٹس وچ ڈپاٹ غیر سودی قرض دی بنیادی اتے وصول کریںدیں چڑاں جو سینگنک اتے ٹرم ڈپاٹ دیاں نعمات مختارہ دی بنیاد اتے انہم ڈیاں ویندیں۔ بنیندے وچ بینک اے ڈپاٹ بازار کاروبار وچ لاکر ایں نفع معاصل کریںدے۔

2- صارفین کو تمویل (Asset Side) :

اسلامی بینک اپنے کلانٹس کوں مختلف تمویل (مالیات فراہم کر دیاں) تمویل سولیات شرعی اصولیں دے مطابق فراہم کریںدے بینندے وچ مشارکہ، مرکب، ابادہ، سلم، استصناع وغیرہ شامل ہن۔ انسان دے طبقہ کاروباری تفصیل اگوں آندی جوئی ہے۔

اسلامی بینکاری وچ ڈپاٹ (دھن) رکھنی دے طریقے:

قرض:

کہیں کوں اپنامال ڈیوبان تاکہ اوں نکوں استعمال کر گے اتے بعد وچ اتنا ہی ماں واپس کر ڈیوے۔

شریعت وچ قرض دے ڈے گھن دی اجازت ہے البتہ ایندے اتے طے شدہ اخاف گھنی دی مانع ہے اتے میں چیز کوں ہی ربا یا سود (Interest) آکھیا گئے جیسا جو چاہز کہتی۔

اسلامی بینک وچ کرنٹ اکاؤنٹ عام طورے قرض دی بنیاد اتے کھو یے ویندیں کیوں جو کرنٹ اکاؤنٹ دامقصد سرمائی کاری نہیں ہوندا بلکہ ایندا مقصدر رقم کوں محفوظ تے مستلزم کر دی جائے۔ ایں اکاؤنٹ اتے کیوں جو کسمر کوں نقصان دا کوئی نظرہ نہیں ہوندا، میں پاروں ایندے اتے کوئی نفع دی نہیں ہوتا بلکہ پھرنا جمع کرائی گئی رقم دی واپسی یقینی بٹائی ویندی ہے۔

مضاربہ توں مراد ایک بھی مالی (شرکت داری) ہے جیسے وچ بک شرکیک پیسہ لیندے تے ڈوچا شرکیک کم کار کریںدے اتے نفع پہلے توں طے شدہ شرح دے مطابق تقیم تھیںدے۔ پیسہ لاون والا شرکیک رب المال (Investing Partner) کہلاتا ہے جبکہ کام کرنے والا شرکیک مشارب (Working Partner) کہلاتا ہے۔ سینگ اکاؤنٹ اتے ٹرم ڈپاڑت وچ اسلامی بینک مشارب اتے ڈپاڑتی تیثیت رب المال (Investing Partner) دی ہوندی ہے۔

بھی مالی دی بنیاد تے صول کریں آلا سرمایہ بینک شرعی اصولاں دے مطابق اگلوں تے نفع پہنچ کاروبار وچ وریندا ہے۔ بینک اے سرمایہ اگلوں مختلف تمویلی طریقے (Financing Modes) جیہیں کرایہ داری (Rent)، شرکت داری (Partnership) اتے خرید و فروخت (Trading) دے ذریعے لاتے نفع حاصل کریںدا ہے۔ بینک اپنے سالانہ حساب کتاب (Annual Statements) وچ سرمائے دے تے لائے وہیں آئے موقع دے بارے وچ فیاض کوڈیںدا ہے۔

مضاربہ دے اصول:

مضاربہ دے معاملے وچ تلتے ہیں تے اصولاں دا لحاظ رکھن ضروری ہے۔

- نفع دی تقیم دی شرح مضاربہ شروع تھیںدے وقت طے کریں ضروری ہے۔
- مشارب (Working Partner) اتے رب المال (Investing Partner) وچ کہیں کہیتے وی نفع دی رقم پہلے توں طے شدہ نہیں تھی گلہی۔
- نفع دی رقم سرمایہ کاری دی شرح نال طے نی تھی سلگدی جیہیں ہو بک لکھ روپے دا نفع ڈاہ فیصد مقرر کریں جائزہ ہو سی۔
- مالی نقصان دی صورت وچ مکمل رب المال (Investing Partner) کوں برداشت کریں ہو سی۔ جیہاں تو مشارب (Working Partner) دی پھری محنت شائع تھیں البتہ اگر مشارب (Working Partner) دی غلٹت دی وجہ توں کوئی نقصان تھیوے تاں اونقصان مشارب یعنی (Working Partner) کوں برداشت کریا پا سی۔

بینک دے ڈپاڑنال مضاربہ:

عام ٹوڑتے مضاربہ وچ بک پارٹی مشارب (Working Partner) اتے ڈوچی پارٹی رب المال (Investing Partner) ہوندی ہے۔ جیہاں جو بینک دے مضاربہ وچ بینک مشارب (Working Partner) اتے ڈوچے پاسوں ڈپاڑن سب مل کر ایں رب المال (Investing Partner) ہوندن۔ ایں صورت حال وچ تمام ڈپاڑتی سرمایہ کاری دا حساب رکھنی اتے امناں دے درمیان نفع دی تقیم بک پیچیدہ علی بٹ ویندے۔ ایں علی کوں آسان تے قابل علی بناویں کہیتے ہاںین شریعت دی راہنمائی دے مطابق بک نظام بنایا گے۔

اسلامی بینکاں وچ مشاربہ دی مدت بک مہینہ مقرر کیتی ویندی ہے جیسی ہو میئنے دے پرا تھیوں تے اگلے مہینے کیتے قابل تجیید (Renewable) راہندی ہے۔ اسلامی بینکاں وچ مشاربہ دی بنیاد تے صول کیتے گئے ڈپاٹ دے گمبوز کوں پول (Pool) اپن۔ اصول دے مطابق بینک اتنے رب المال (Investing Partner) یعنی پول دے درمیان نفع دی تھیم دی شرح اتنے پول وچ مودود ڈپاڑز کیتے اوزان (Weightages) مہینہ شروع تھیوں توں کھو گھٹ ترائے پہنہ پہنے طے کر گھجھے ویندا جیندا اعلان بینک دے نوں بورڈ اتنے ویب سائٹ رائیں کر پتا ویندے۔ اوزان دا مقصد اسے ہوندے جو ڈپاڑ دا آپس وچ سرمایہ دی مقدار تے ایندے کاروبار وچ استعمال تھیوں آئے دورانیہ دے اختبار نال جیسا فرق ہووے۔ ایں فرق کوں مناف دی تھیم وچ شامل کیتا وچ جیزا نہ صرف کاروباری اصول دے مطابق ہے بلکہ انصاف تے شرع داوی ایہوں تقاضا ہے۔

مینے دے پھیکروچ پہلے مرحلے وچ طے شدہ مناف دی شرح دے مطابق نفع بینک اتنے پول دے درمیان تھیم کر دیا ویندے۔ مزید نفع دی تھیم دے اگلے مرحلے وچ پول کوں ڈتے گئے نفع کوں ڈپاڑز دے آپت وچ ماہوار اوست بینک (Monthly Average Balance) دی بنیاد تے پہلے تو طے شدہ وزن (Weightage) دے مطابق تھیم کیتا ویندے۔ اے کم پدید کمپیوٹر انزوڈ نظام دے تخت کیتا ویندے۔

بھی والی (مشاربہ) دی بنیاد تے ڈپاڑ اتنے کب موقع نفع توں ڈسایا وچ لکھیدا ہے لیکن سرمایہ دی نسبت توں نفع دی کوئی شرح پہلے توں طے نہیں کیتی وچ سگہی۔ البتہ سرمایہ کاری دے نتیجے وچ ہوون آئے نفع دی تھیم دی شرح اتنے ڈتے طریقہ کاروبار دے مطابق طے کیتی ویندی ہے۔ مدت مکمل تھیوں دے بعد پہلے توں طے شده نفع دی تھیم دی شرح دے مطابق ہر شریک نفع دا خدار ہوندا ہے تے او موقع نفع توں گھٹ یا زیادہ ہو سگدا ہے۔

اسلامی بینکاری وچ تمویل (فائزگ) دے طریقہ:

شرکات داری:

شرکات داری کیتے نقط وچ "شرکت" والظاہریا ویندے جیندے معنی ہن "شریک کرنا"۔ شرکت دیاں ڈو قسم ہن۔

1۔ **شرکت الملک:** شرکت الملک توں مراد ڈو یا زائد افراد دا کمیں اٹائے وچ بغیر کاروباری مقصد دے شریک تھیوں، جیہیں والد دے ترکے وچ تمام وہماء دا شریک تھیوں یا ڈو افراد دا مل کر ایں کوئی جاہیدا و خرید کرنا۔

2۔ **شرکت العقد:** شرکت العقد توں مراد ڈو یا ڈو تو ودھ افراد دا کاروبار وچ شریک تھیوں۔ ایندے وچ شرکاء سرمائے دی شرح دے مطابق نقسان برداشت کریندا چڑاں جو نفع طے شدہ شرح دے مطابق تھیم کیتا ویندے۔

شرکت الملک دے اصول:

- شرکت الملک دے چند اصول کوں سامنے رکھن ضروری ہے۔
- شرکاء دی باہمی رضامندی نال بک شریک اپنا حصہ کرانے آتے ہے سگدا ہے۔
- شرکت الملک دے اصول موجب ایند وچ شریک افراد اپنے حصے دے مطابق نقصان اتنے نفع وچ شریک را ہسن۔

شرکت العقد دے اصول:

- شرکت العقد دے تھے اصول کوں مد نظر رکھن ضروری ہے۔
- شرکت (کاروبار) دے شروع تھیہنے ویلے نفع دی شرح طے کرناں ضروری ہے۔
- کہیں وی شریک کیتے نفع پھلے توں طے شدہ نئیں تھی سگدا، سرمایہ کاری دی رقم دی شرح دے مطابق وی نفع طے نئیں تھی سگدا ہیں، توک لکروپے آتے ہاں فیصد نفع مقرر کرنا جائز کیتا ہو سی۔
- نقصان تھیاتاں اے نقصان، نقصان کرنا آکے کوں ہی برداشت کرناں پوسی۔
- اصول طور تے ہر شریک کوں کاروبار کیتے کم کرناں داخل عاصل ہے۔ باہمی رضامندی نال کہیں شریک کیتے اے طے کیتا ونج سگدا کہ اوکم تاں نہ کریں لیکن ایں صورت وچ اوندے نفع دی شرح اوندے سرمائے سی شرح توں زیادہ نہ ہو سی۔

مشارکہ دی بنیاد اتنے مالیات دی فراہمی دے عام طور تے درج ذیل ڈو طریقے راجح ہن۔

1. **شرکت متناقصہ (Diminishing Musharakah):** شرکت الملک دی بنیاد تے۔

2. **رنگ مٹاکہ:** شرکت العقد دی بنیاد تے۔

بیان تھے ڈو میں طبقیاں دی بنیاد دی مالیات دی فراہمی دی تفصیل درج ذیل ہے۔

شرکت متناقصہ (Diminishing Musharakah)

شرکت متناقصہ (Diminishing Musharakah) عام طور تے شرکت الملک دی بنیاد تے کیتی ویندی ہے۔ شرکت متناقصہ (Diminishing Musharakah) دے تراں مرعلے ہن۔

1. **شرکت الملک:** پھلے مرحلے وچ بینک اتنے کمرل کرایں آٹاٹھ مل گھن تے ڈو میں لہٹی ملکیت ٹھیکن ہیں توں ایں آٹاٹھ وچ ڈو میں دی شرکت الملک قائم تھی ویندی ہے۔

2. **اجارہ:** ایں معاملے دے تحت بینک آٹاٹھ وچ اپنا حصہ کمر کوں طے شدہ کرانے دے بدے وچ استعمال کرنا کیتے ٹھیکن ہے۔

3. حصے دی فروخت: کسٹر و فقہ بینک واحدہ مل گھندا رہندے، بیندے نال آئی وچ کسٹر دی ملکیت و دھن پئے ویندی اے۔ بڑاں جو بینک دی ملکیت گھٹن پئے ویندی اے اتنے آخر کار کسٹر آئی دامکل مالک بن ویندے۔

شرکت متناقصہ دا استعمال:

اسلامی بیکال وچ عام طور تے گھر ان دی فاساننگ شرکت متناقصہ دی بنیاد اتے کھیت ویندی اے۔ شرکت متناقصہ طویل مدتی فاساننگ کیتے ہوئے عام استعمال داطریتہ ہے۔

رنگ مشارکہ:

مشارکہ دی بنیاد اتے مالیات دی فراہمی دا ڈوجھا طریقہ رنگ مشارکہ ہے۔ اے روشنی بیکاری دی رنگ فاسانس دا بازار متبادل ہے۔ رنگ مشارکہ شرکت العقد دی بنیاد تے کھیت ویندے۔

رنگ مشارکہ دے تحت بینک کسٹر دے کاروبار وچ شامل تھیندے۔ رنگ مشارکہ دیاں خوبیاں درج ذیل ہن۔

- بینک کسٹر دیاں کاروباری سرگرمیاں وچ شریک ہوندے۔
- کسٹر بنتا پیسہ بینک توں گھندا، او بینک دی سرمایہ کاری کمپنی ویندی اے۔
- کسٹر بھیرجا پیسہ واپس کریندے او وی بینک دی سرمایہ کاری وچ کمپنی کمپنی ویندی اے۔
- نفع دی تقییم دی شرح سرمایہ کاری دی شرح دے مطابق ہوندی اے۔
- باخچ شدہ اکاؤنٹ (Audited Accounts) دے آوان دے بعد تھی نفع دی ونڈ کھیت ویندی اے۔
- نقصان وی سرمایہ کاری دی شرح دے مطابق ونڈیا ویندے۔

رنگ مشارکہ دا استعمال:

اسلامی بیکال وچ کمپنیاں کوں فاساننگ دے بک طریقہ دے طور تے رنگ مشارکہ داطریتہ استعمال کیتا ویندے۔

کرایہ داری:

اجارہ:

اجارہ دا مطلب ہے کرایہ داری، یعنی کوئی پچ کرایہ دے پہلے وچ استعمال کرن کیتے ہوئے۔ کرایہ داری وچ کرائے تے ہوئے والا کرائے تے ہوتی ہوئی والی پیزے دامک دیاں جو کرایہ داریاں پیچ کوں استعمال کریندے۔ ملکیت دے مختلف نظرات (Risks) اتنے اخراجات مالک دی ذمہ داری ہوندی ہے بڑاں جو استعمال توں مختلف اخراجات دی ذمہ داری کرایہ دار دی ونڈی اے۔

اجارہ دے اصول:

- اجارہ دے معاملے وچ تکہ ہتھے گئے اہم اصولاں کوں مد نظر کھٹھ ضروری خیال کیتا جائندے۔
- اجارہ صرف اہم اٹھیاں دا تھی سگدے جنہاں کوں وسیار استعمال (Useable Assets) کیتا جائے۔ اجھیاں چیزاں جنہاں کوں صرف (Consumable Assets) کرنا گھمنا اوپنجے، اہم دا اجارہ نہیں تھی سگدے۔ جیوں جو پیپر دل یا گھیں دا اجارہ مکن کیتیں۔
- اجارہ دا معاملہ کریندے ویلے اجارہ آتے ہتھی ونجہ والی چیز دیاں ممکن خوبیاں بارے ہان کاری ہووے۔
- کرایہ آتے مدت کوں آپت دی رشامندی نال طے کر گھمنا اوپنجے۔
- کل مدت وچ ویلے دے نال نال مختلف کرانے وی طے کیتے ونج سگدن لیکن اہم بارے چاکاری ہووٹ ضروری ہے۔
- ملکیت دے مختلف خطرات (Risks) اتے اخراپات مالک دی ذمہ داری ہوندی اے۔
- استعمال نال مختلف اخراپات کرایہ دارکوں برداشت کرنے پوندناں۔

اجارہ دا استعمال:

اسلامی بیکال وچ عام طورتے کار، مشینی اتے پلانٹ وغیرہ دی فاسناںگ اجارہ داری دی بنیاد تے تھیڈی اے۔ اجارہ طویل مدتی فاسناںگ کیتے استعمال تھیوں والا بک عام طریقہ کار داناں ہے۔

خرید و فروخت:

خرید و فروخت دی بنیاد تے مالیات دی فراہمی دے چار طریقہ عام طورتے اسلامی بیکال وچ رائج ہن۔

1- مراہجہ:

مراہجہ خاص قسم دی فروخت دا معاملہ بے جائیدے وچ سامان فیکن والا سامان دی لاگت وی ڈسائیںدے۔

مساوید:

مساوید عام فروخت دا معاملہ بے جائیدے وچ سامان فیکن والا جائیدی قیمت بارے تماں ڈسائیدے پر ایندے اتے آون والی لاگت یا عاصل تھیوں والے نفع بارے کجھنی آہدا۔

مراہجہ اتے مساوید دے اصول:

- مراہجہ یا مساوید کرنا کیتے تکہ ہتھے اہم اصول مد نظر کھٹھ ضروری ہن۔
- خرید و فروخت دے وقت اٹاٹھ مودود ہووے اتے فروخت کرنا والے دی ملکیت اتے حقیقی یا لمحی قبضے وچ ہووے۔
- قیمت دی ادائیگی باہمی رشامندی نال پیشگی، تقد، ادھار یا قطان دی صورت وچ تھی سگدی اے۔

مراہجہ دا استعمال:

مراہجہ دی بنیاد تے فائنازنگ انسان صورت وچ کھیت ویندی اے بڈاں بینک دے کلامنٹ کوں اپੇ کاروبار کیتے نوی خریداری دی ضرورت ہوے، اے نوی خریداری بھانویں نام مال دی صورت وچ ہوے تے بھانویں تیار سامان دی شکل ونچ۔

2- تجارت:

کمئے کوں مالیات دی فراہی کھیت بک پیا طریقہ جیسا اسلامی بینک وچ ویتا ویندے اوے ہے کہ اگر کمردے کوں فروخت کیتے تیار مال موندو ہے تاں اموال بازاری قیمت توں کچھ گھٹ قیمت آتے نہدا ایگن کرتے تے بینک مل گھن گھندے۔ ول او مال مارکیٹ وچ وکیل دے ذریعے فروخت کروا تے فتح عاصل کریں ۔ ایں طریقے کوں اسلامی بیکاری وچ تجارت اگھیا ویندے۔

تجارت دے اصول:

تجارت کر کھیت تے ہتے اہم اصولاں کوں مد نظر رکھن ضروری ہے۔

- خرید و فروخت دے وقت اٹاش موجود تے متعین ہوے اتے ویکن والے دی ملکیت ہوے۔
- خرید و فروخت دے وقت اٹاش ویکن والے دے حقیقی یا لمحی قبضے وچ ہوے۔

تجارت دا استعمال:

تجارت دی بنیاد تے فائنازنگ انسان صورت وچ کھیت ویندی اے بڈاں بینک دے کمئے کوں اپੇ کاروبار دے باری اخراجات (Running Expenses) کیتے فائنازنگ دی لوڑ ہوے اتے اوندے کئیں فروخت کیتے تیار مال موندو ہوے۔

3- علم:

علم توں مراد ایسی فروخت ہے یعنیدے وچ سامان دی مکمل قیمت شروع وچ ای ادا کر ڈئی ویندی اے بڈاں ہو سامان بعد وچ فراہم کیتا ویندے۔ اے معاملہ کچھ شرطان دے مال شرعاً جائز ہے اگرچہ فروخت دیاں بنیادی شرطان ہو، ذوقیاً و خوش والا اٹاش ویکن والے دی ملکیت تے قبضے وچ ہوے، اے شرط ایں معاملے وچ موندو نہیں ہوندی۔ علمائے کرام احادیث نبوی دے سوچنے وچ ایکنواں عمومی اصول توں مستثنی قرار ڈے کریں باہر قرار ڈلتے۔

علم دے اصول:

علم کر کھیت تے ہتے اصولاں کوں سامنے رکھن ضروری خیال کیتا ویندے۔

- صرف مال مثلی (یعنی اوچیز ویندے اجزاء آپت وچ مالش ہوون، جیوں لکنک، چاول، کرنی وغیرہ) کوں ہی علم دے بنیاد تے خرید و فروخت کیتا ونج ملکیت ہے۔

- خرید و فروخت دے وقت سامان دیاں ممکن صفات جیوں جس، قسم، مقدار، قیمت وغیرہ اتے ڈو جھیاں ضروری شرط ایں طرحاں ملے کر گھدیاں و نجیں کہ کوئی گھج (ابہام) باقی نہ را ہو۔
- معاملے دے ویلے سامان دے ڈیوں دی تاریخ اتے ٹکٹاں ملے کر گھن وی ضروری ہے۔

علم دا استعمال:

علم دی بنیاد تے فاتا نگ انسان صورتائی وچ کھنیتی بیندی اے ڈیاں بینک دے کسٹر کوں باری اخراجات (Running Expenses) کیتے فاتا نگ دی لوز ہووے اتے اوایم جھیاں اشیاء مقتبل وچ بینک کوں فراہم کرئ دے قابل ہووے جناب کوں علم دی بنیاد تے فروخت کیتا وچ سگدا ہووے۔

4۔ استصناع:

استصناع توں مراد انہی فروخت ہے جیہے وچ خریدار الجھاٹیاں مل گھندا پیا ہوندے ٹکلیں بناوائیں اتے تیار کرئ دی ضرورت ہوندی ہے۔ عام طور تے خریدار آرڈر پیندے جیہے مطابق اٹاش و پکن والا آٹاش پناکاریں خریدار دے حوالے کر پیندے۔ آٹاش دی قیمت دی ادائیگی پیشگی، نفہ، ادھار یا قرطائی دی صورت وچ تھی سپکھی اے۔ استصناع اپنے سامان بعد وچ ڈیاں بیندے۔ اے معاملہ وی کچھ شرط ایں دے مال شرعاً جائز ہے الچ فروخت دیاں بنیادی شرط ایں فروخت دے وقت فچپیاں و پکن والا آٹاش و پکن والے دی ملکیت اتے قبیسے وچ ہووے ایں معاملے وچ موجود نہیں ہوندیاں۔ ایں سنگوں علماء نے مختلف دلائل دے سوچھے وچ ایسکوں عمومی اصول توں مستثنی قرار دیتے۔

استصناع دے اصول:

استصناع کرکن کیتے تکے ڈتے اہم اصولاں کوں سامنے رکھن ضروری ہے۔

- معاملے دے وقت اٹاش دیاں ممکن صفات ایں طرح ملے کر گھدیاں و نجیں کہ کوئی گالہ ٹھجی نہ را ہو۔
- اٹاش اگر طے شدہ صفات دے مطابق کھنیں تاں خریدار ایسکوں واپس کر سکدے۔
- اٹاش دی قیمت اتے ادائیگی دے ضوابط طے کر گھمے و نجیں۔
- ایں اٹاش کوں بناوائیں کھنیتے و پکن والا خریدار دا نام مال استعمال نہ کرے۔

استصناع دا استعمال:

استصناع دی بنیاد تے فاتا نگ انسان صورتائی وچ کھنیتی بیندی اے ڈیاں بینک دے کسٹر کوں اپنے کاروبار دے باری اخراجات (Running Expenses) کیتے فاتا نگ دی ضرورت ہووے اتے اوایم جھاں سامان مقتبل وچ بینک کوں فراہم کرئ دے قابل ہووے جناب کوں استصناع دی بنیاد تے فروخت کیتا وچ سپکھندا ہووے۔

کیا اسلام وچ بینکاری دا تصور موجود ہے؟

بالکل ہے، اگر کوئی ادارہ اسلامی طریقے دے مطابق بینکاں (Savings) وصول کرے اتے اگوں اسلامی اصولاں دے مطابق اے بینکاں لفج دے حصول کیتے کاروباری مقاصد وچ استعمال کرے اتے ایندا نام بینک رکھیے تاں اسجھے بینک دا تصور بالکل اسلام وچ موجود ہے۔ ہا اگر سود (Interest) دی بنیاد تے پیسے دالین دین کھیتا ونجے تاں انجھی بینکاری دا تصور اسلام وچ موجود کھیتی۔ اسلام دے شروع شروع دے ڈیسائیاں وچ مشور صحابی زبیر بن خواهم رضی اللہ تعالیٰ عنہ دی مثال سا ہے سامنے اے کہ لوک انسان اتے اعتمادی وجہ توں انسان دے کول پیسے بلور امانت رکھن چاہندے ہن پر اوساں پیسیاں کوں بلور امانت رکھن توں الکار کر پہنندے ہن۔ البتہ بلور قرض رکھن منظور کر گھندے ہن۔ ول اوے رقم اگوں تجارت وچ لاپہنندے ہن۔ حضرت زبیر رضی اللہ عنہ اپیسے عوام کھوں گھن تے اگوں تجارت وچ لاوٹ دالداز تے طریقہ اپوکے عمدے بینکاں دے نال کافی رکھا دلدا ہے۔ (سود پر تاریخی فیصلہ: مفتی محمد تقیٰ ٹھانی، صفحہ ۶۸)

کیا اسلامی بینک اسٹیٹ بینک نال سودی معاملات کر سکدے؟

کہنا، اسٹیٹ بینک دی جیتیت بینکاں دے نگران ادارے وانگوں ہے۔ اسٹیٹ بینک دے اسلامی بینکاں نال ڈُون طرح دے تعلق ہوندے۔ بک نگران ادارے دی جیتیت نال اسٹیٹ بینک زبیر بن خواہیں مدایات پہنندے او عام طور تے انتظامی نو عیت دیاں ہوندے، جیوں کسٹر سروں کوں معیاری بناوٹ کیتے مدایات وغیرہ۔ ڈُو جھی قسم دی تعلق کاروباری لین دین دا ہے جیسا اسلامی بینک شرعی اصولاں دے مطابق ٹکریں ہن۔ جینندے وچ انسان دے درمیان کوئی سودی معاملہ نہیں ہوندا۔

اسلامی بینکاری اتے روشنی بینکاری ظاہر کو سویاں لگپمن۔ کیا اے کن کوں ڈُونجے پاسوں پکڑاں کی گلے نہیں؟

کہنا بالکل کہنا، شریعت وچ کوئی وی ڈُونجیاں دانیجے کو سوواں ہوون نال اے ضوری نہیں ہوندا کہ ڈُونیاں دا حکم وی کو سوواں ہے۔ ایندیاں مثلاں اسال اہٹی روز ڈیسائی جیاتی وچ پُنچھ گلپے میں جیوں بک جانور اللہ دے نال ذبح کیتا ویدنے اتے ڈُو جھا جانور غیر اللہ دے نال نال کھا ویدنے۔ ہن ظاہر ڈُونیں وچ کوئی فرق کھین کیوں جو ڈُونیاں ذبح تھی گئے لیکن انسان ڈُونیاں پچھاں بک طال اتے ڈُو جھا حرام سمجھیا ویسی کیونکہ ڈُوناں دا طریقہ کارا گواخ ہے۔ میں وجہ توں اے آنکھی صحیح کھین کہ بتنا فتح و رامت بینک کاندے پہن اتنا اسلامی بینک حاصل کر سکدے۔ میں پاروں ڈُونیاں وچ کوئی فرق کھین۔ جیوں بک بندہ طال شریعت و پیشیدا پیا ہووے اتے ڈُو جھا شراب و پیشیدا پیا ہووے اتے ڈُوناں دا ذبح وی برابر ہووے تے پھردا افسخ وچ کو سوواں ہوون دی وجہ توں بک طال کم کر کر تے کاوے یا پوری کر کے مال حاصل کرے اتے اہٹی لکھ مناوے۔ آخر نتیجہ تاں لکھ داماری ہی ہے لیکن انسان پچھاں بک جائز کم کوں جائز بیان ہونا جائز کم کوں ناجائز قرار ہتا ویسی۔ ایں طرح پھردا اتنا پُنچھ تے فیصلہ نہیں کیتا ونج سکنیدا بلکہ پورے معاملے کوں ھائل اتے شرائط و قیودے دے سو جھلے وچ سمجھن دے بعد جائزیا جائز قرار ہتا ونج سکنیدے۔ اے اوپیساں ہن جنماں دی بنیاد تے کہیں معاملے دے حرام تے طال ہووان دالتعین کیتا ویدنے۔

اسلامی بینک وی ویلے سر (بروقت) اداگیں نہ کرن دی صورت وچ کسٹرتوں خیرات دی شکل وچ زائد رقم گھنمن؟ کیاے سود (Interest) تھیں؟

رولتی بینک اپنے کمپنیوں جیزی اضافی رقم گھنمن اوہناں دے لفغ واحد ہوندی ہے اتنے قرض وچ اضافے دی وجہ توں شرعاً سود (Interest) کجھی ویدنی اے۔ بیان جو اسلامی بینک جیزی رقم وصول کریند ان کسٹر دے بک وعدے دی تو جہ توں بیندے وچ کسٹر ایں گالے دا معابدہ کریندے کہ اگر اون وقت تے اداگیں نہ کیتی تاں اسلامی بینک دے طلب کرن تے او اتنی مقدار دی رقم خیرات دی مدوچ پڑی اتنے اے رقم بینک دی آمدی واحد نہیں بلکہ اسلامی بینک ایں رقم کوں خیراتی مقاصد تو پڑھاؤں دی مدوچ وصول کریندے۔ بنیادی طور تے اے کسٹر کوں اپنے واجبات ویلے سر اداگیں کر کیتی پا بند کرن دا بک ذریعہ ہے جیسا جو شرعاً درست ہے۔ مزید ایں بارے تفصیلات کہ بینک کتنی خیرات مجع کیتی؟ کھاتاں کھاتاں لائی؟ اے سب تفصیل بینک اپنے سالانہ حساب کتاب وچ پچھاپ پڑیندے۔

کیا اسلامی بینکاں کیتے لمبی فاٹاں لگ وچ سودی یعنی مارک، کامبور (KIBOR) دا استعمال کر کر درست ہے؟

جبیں جو سوال توں ظاہر تھیندے کہ بنیادی طور تے اے بک یعنی مارک ہے۔ یعنی مارک دا مطلب ہے "مارکیٹ ریٹ" جیوں صراف بازار وچ سونے دا بک ریٹ طے تھیندے جیندے اتنے پوری مارکیٹ سونا وپیندی ہے۔ ایں طرح فانٹیش مارکیٹ کیزی ہیت اتنے فاسانیں کرے؟ کامبور در تھیت ایندا مارکیٹ ریٹ ہے جیندا اعلان روز پیسازی اسٹیٹ بینک کریندے۔ اے ریٹ خود سو کھنیں اگرچہ قرض دی بنیاد اتنے اے ریٹ سود ہے لیکن اگر ایندے نال کوئی مال فری کر گھدا دنچے تاں ایندے اتنے لفغ کیتے کامبور کوں بنیاد بنا لیا ونچے۔ کیونکہ ایں سامان دی قیمت وصول کیتی ویدنی ہتھی ہوندی اے۔ ایں گالکوں مزید سمجھنی کیتے بک مثال ملاحظ کرو کہ اگر بک مارکیٹ وچ بک دکان حرام گوشت دی ہے جیندا مالک ڈاہ فیضہ لفغ لکھ کر این اپنا سودا و پیندے تاں کیوں جو وپنی وہنچ والی چیز مدد ہوں ہے ہی حرام لندے اے آمنی وی حرام ہو ہی۔ لیکن میں مارکیٹ دی بک دکان علال گوشت فروخت کریندی اے اتنے ایندا مالک مارکیٹ کوں پڑیں ہوئیں جوئیں ایندے اتنے ڈاہ فیضہ لفغ رکھ کر این اپنا سودا و پیندے تاں ایندی آمنی کوں حرام نہیں لکھیا ونچ سمجھندا۔ کیونکہ اوندا سامان علال ہے۔ ایں طرفانیں اسلامی بینک یا تاں سامان و پیندے پے ہوندے یا اٹھیاں کوں کرائے اتنے پیندے پے ہوندے۔ ایں صور تھاں وچ قیمت طے کریندے ویلے کامبور کو مد نظر کھنی یا کراۓ دے تعین دے وقت کامبور کوں سامنے رکھنی نال اے کرایہ یا قیمت حرام نہیں بلکہ علال تصور کیتی ویدنی اے۔

اسلامی بینک و اقتداری اصولاں دے مطابق پلڈے ہائی، ایں چیز دی تھیں دہانی کیوں تھیوں؟

ایں سوال دے جواب کیتے اسلامی بینکاں دے شرعی نگرانی دے نظام کوں سمجھن ہوں ضروری اے۔ شرعی نگرانی دا نظام تے ہتے عناصر آتے مشتمل ہوندے۔

1. **بینک دا شریعہ بورڈ:** ہر اسلامی بینک کیتے مستند مقیمان کرام آتے مشتمل شریعہ بورڈ بناؤں لازم ہے۔ شریعہ بورڈ دی ذمہ داری بینک دی سطح دے بینکنگ پاؤں نال متعلقہ پالیسیز دی منظوری ہوئیں ہے۔

2. **شریعہ کمپلائنس ٹیکارڈ:** شریعہ کمپلائنس ٹیکارڈ مشتمل بناؤں وی ہر اسلامی بینک کیتے لازمی ہے بینندی جنیتی شریعہ بورڈ دے معاون و اکتوں ہے۔ اے شعبہ بینک دیاں تمام دستاویزاں، اصول و ضوابط تے بینک دے تمام معاملات دا بازارہ گھنندے۔ شریعہ کمپلائنس ٹیکارڈ مشتمل ڈوچے شعبیاں آتے برائیاں دے کاں دا شرعی بازارہ وی گھنندے تاں ہو ایں گالوں یقینی بنایا وچ سکنیدے شریعہ بورڈ دے طرفوں پڑیاں گیاں بدایاں پوری طرح نافذ العمل ہن۔

3. **ائزٹ شریعہ آڈٹ:** اائزٹ آڈٹ دے نال نال اائزٹ شریعہ آڈٹ وی لازمی ہے۔ اائزٹ شریعہ آڈٹ شرعی حوالے نال بینک دے مختلف کماں دا آڈٹ کریں۔

4. **ایکٹشن شریعہ آڈٹ:** ہر اسلامی بینک کیتے ایکٹشن شریعہ آڈٹ دا تجویں وی لازم ہے بینندے وچ ملکی سطح دی آڈٹ فرم بینک دے کماں دا شرعی حوالے نال آڈٹ کریں۔

5. **شریعہ ایڈوازی کمیٹی، اسٹیٹ بینک اوف پاکستان:** اسلامی بینکاری دی پائیسی سازی دے نال متعلقہ شرعی راجمانی کے لیے اے کمیٹی بنائی گئی اے۔ اسٹیٹ بینک دا اسلامی بینکنگ ٹیکارڈ ایں کمیٹی دیاں بدایاں دے سوچنے وچ اسلامی بینکاری کمیٹی پالیسیز پڑیں۔

6. اسلامی بینکنگ پیپارٹ، اسٹیٹ بینک آف پاکستان: اسلامی بینک دی نگرانی اتے انہاں دیاں پالیسیاں بناؤں کیتے اسٹیٹ بینک وچ ۲۰۰۳ء وچ اے شعبہ قائم کیتا گیا۔ اے شعبہ اسلامی بینکاری کیتے منصوبہ بندی، بدایات دا اجراء، اسلامی بینک دی مصنوعات دی منتظری اتے اسلامی بینکاری دیاں انڈسٹری دیاں معلومات وی جاری کریں۔

7. انسیکشن میم، اسٹیٹ بینک آف پاکستان: اسٹیٹ بینک دی طرف اسلامی بینک دا انسیکشن تھیڈے جیہے وچ ایں گالکوں لیتھنی بنایا ویندے کہ بک اسلامی بینک، اسٹیٹ بینک دے اسلامی بینکنگ دیپارٹمنٹ، بینک دے شرپیہ بورڈ دی طرفو جاری تھیوں والیاں شرعی بدایات کوں تجھیدا پئے یا کینا؟

اے سنت عناصر اتے مشکل مضبوط اتے مربوط نظام ایں ویلے پاکستان دے تمام اسلامی بینک دی طرفو جو موجود ہے اتے الحمد لله ویلے دے نال نال ایندے وچ مسلسل ہتھی آندی ویندی اے۔

نتیجہ محض:

- 1. اس ثابت تھیا جو اسلامی بینکاری اتے مروجہ رواستی بینکاری وچ واضح فرق ہے۔
- 2. کچھ اعڑاٹات محسن ناواقفیت دی وچ نال ہن۔
- 3. نفع دے نال خطرہ تے نقصان برداشت کرناں پوندے، سودی بینکاری دی طرح صرف نفع ہی نفع تے سرمایہ داراں دا تحفظ مقصود نہیں ہوندا۔
- 4. اسلامی بینکاری دا اجزاء ضرورت تے سودی بینکاری توں نجات مانصل کرنا کیتے ہے نہ کہ سرمائے اتے نفع محسن کیتے۔
- 5. اسلامی بینکاری وچ شرعی اصولاں دی پاسداری فقط بک دعویی نہیں بلکہ سب مریوط نگرانی دا نظام ایندی پشت تے کارفرما ہے۔

اساڑی ڈمہداری :

آوبینک اسلامی دے نال مل تے عزم کروں جو:

سُقْمَانِي

بینک اسلامی دی طرفوں
اسلامی تعلیمات دا پروگرام

دین کنیکٹ، ہک آن لائن پروگرام ہے جیسا جا جید علمائے دین دی نگرانی وچ اسلامی تعلیمات دی چاٹ کاری کیتے مفت پیش کیتا ویندا پئے۔

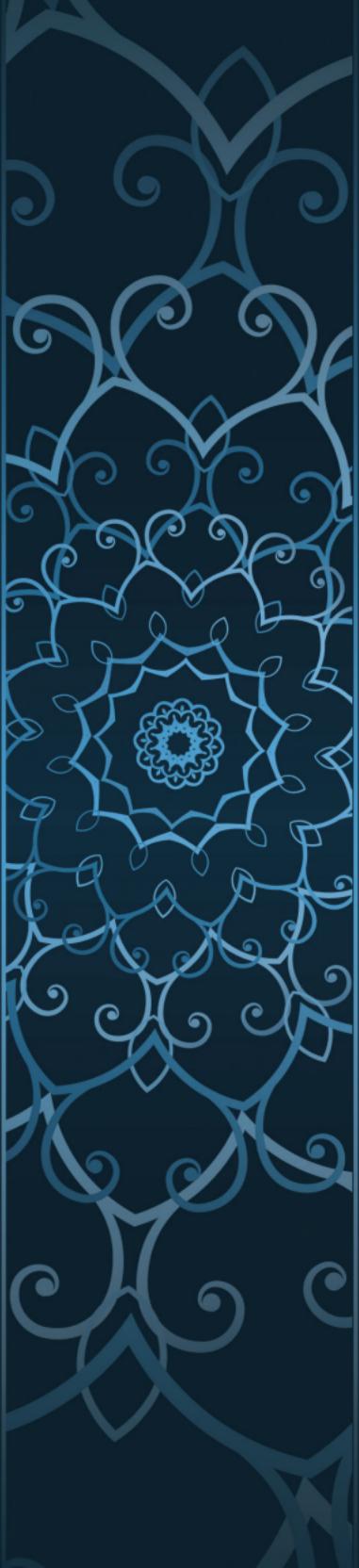
پروگرام وچ شامل ہن:

- قرآنی عربی زبان دیاں کلاسز
- قرآنی سورات دی مختصر تفہیرتے ترجمے دیاں کلاسز
- مختلف موضوعات اتے ورکشاپس، کلاسراٹے ویب سائٹ

منید تفصیلات اتے رجسٹریشن کیتے ساڑی ویب سائٹ
<http://www.bankislami.com.pk/deen-connect>

340 PLUS
BRANCHES IN 123 CITIES

✉ deen.connect@bankislami.com.pk
📞 021-35839906-7 Ext #: 2900
0308-2990552

BankIslami Pakistan Limited

Head Office:

11th Floor, Executive Tower, Dolmen City,
Marine Drive, Block-4, Clifton, Karachi-Pakistan.
Tel: (92-21) 111-(BIP) 247-111 Fax: 3537873
Phone Bank: (92-21) 111-475-284 (ISLAMI)
www.bankislami.com.pk